

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Каліновська Катерина Станіславівна
здобувачка вищої освіти 4-го курсу
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ

У серці Страсбурга, міста, що стало символом європейської єдності, височіє величний Палац прав людини. Ця будівля, з її характерною скляною ротондою, є домівкою для Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) – інституції, яка за більш ніж півстоліття своєї діяльності перетворилася на незамінний елемент європейської правової системи.

ЄСПЛ – це не просто судова установа. Це живий організм, який пульсує в унісон з європейським суспільством, реагуючи на його потреби, виклики та прагнення. Створений у далекому 1959 році, цей суд став втіленням мрії про Європу, де права кожної людини захищені, де панує верховенство права, і де справедливість доступна кожному.

Історія ЄСПЛ – це історія європейської інтеграції та прогресу у сфері прав людини. Від моменту свого заснування суд пройшов довгий шлях трансформацій. Спочатку це була невелика установа з сімома суддями, яка розглядала лише кілька справ на рік. Сьогодні ж це потужний механізм правосуддя з 47 суддями (по одному від кожної країни-члена Ради Європи) та сотнями співробітників, який щороку розглядає десятки тисяч заяв.

Ключовим моментом у розвитку ЄСПЛ стало прийняття Протоколу №11 у 1998 році. Цей документ радикально змінив структуру суду, зробивши його постійно діючим органом та надавши право індивідуального звернення громадянам усіх країн-членів Ради Європи. Це був революційний крок, який наблизив міжнародне правосуддя до пересічних громадян.

Однак зі зростанням популярності ЄСПЛ зіткнувся з новими викликами. Величезний наплив справ призвів до затримок у їх розгляді, що загрожувало ефективності суду. У відповідь на це у 2010 році був прийнятий Протокол №14, який запровадив нові механізми фільтрації справ та спростив процедуру розгляду повторюваних порушень.

ЄСПЛ продовжує еволюціонувати. У 2018 році була запущена амбітна програма «Суд майбутнього», спрямована на подальшу модернізацію роботи суду. Ця ініціатива передбачає широке впровадження цифрових технологій, удосконалення процесу комунікації з національними судами та підвищення прозорості діяльності ЄСПЛ.

Унікальність ЄСПЛ полягає в його доступності для звичайних громадян. Будь-яка людина, яка вважає, що її права, гарантовані Європейською конвенцією з прав людини, були порушені, може звернутися до суду після вичерпання всіх національних засобів правового захисту. Це робить ЄСПЛ потужним інструментом для захисту прав людини на індивідуальному рівні.

Процедура звернення до ЄСПЛ проста та зрозуміла. Заявник може подати скаргу самостійно, без необхідності залучення адвоката на початковому етапі. Суд навіть розробив спеціальний формуляр заяви, який можна заповнити онлайн. Ця простота є ключовим фактором, який робить ЄСПЛ доступним для широкого кола людей, включаючи найбільш вразливі групи населення.

Рішення ЄСПЛ мають далекосяжні наслідки. Вони не лише вирішують конкретні справи, але й встановлюють прецеденти, які формують правову практику по всій Європі. Наприклад, справа «Біг Бразер Вотч та інші проти Сполученого Королівства» (2018) встановила межі допустимості масового спостереження в контексті захисту приватності.

Вплив ЄСПЛ на національні правові системи є багатограним. По-перше, рішення суду зобов'язують держави-відповідачі вжити заходів для виправлення виявлених порушень. Це може включати як індивідуальні заходи (наприклад, звільнення несправедливо ув'язненої особи), так і загальні заходи (такі як зміни в законодавстві).

По-друге, рішення ЄСПЛ слугують орієнтиром для національних судів при тлумаченні та застосуванні норм про права людини. Наприклад, після рішення ЄСПЛ у справі «Волков проти України» (2013) Україна провела масштабну судову реформу, спрямовану на забезпечення незалежності суддів.

ЄСПЛ часто стає каталізатором правових реформ у країнах-членах Ради Європи. Виявляючи системні проблеми в національних правових системах, суд стимулює держави до вдосконалення своїх законів та практик. Наприклад, серія рішень ЄСПЛ щодо умов утримання в місцях позбавлення волі призвела до суттєвого поліпшення пенітенціарних систем у багатьох європейських країнах.

Рішення ЄСПЛ характеризуються кількома ключовими аспектами. Перш за все, вони є обов'язковими для виконання країнами-членами. Це означає, що держави зобов'язані не лише виплатити компенсацію, призначену судом, але й вжити заходів для усунення причин порушення та запобігання подібним порушенням у майбутньому.

У разі визнання порушень прав ЄСПЛ має повноваження призначати компенсації жертвам. Ці компенсації, відомі як «справедлива сатисфакція», можуть включати відшкодування матеріальної шкоди, моральної шкоди, а також судових витрат. Хоча суми компенсацій можуть здаватися невеликими порівняно з національними стандартами деяких країн, вони мають важливе символічне значення, підтверджуючи факт порушення прав людини.

Крім того, ЄСПЛ може надавати рекомендації щодо змін у національному законодавстві. Хоча ці рекомендації не є юридично обов'язковими, вони мають значний вплив на правову політику держав-членів. Багато країн враховують ці рекомендації при розробці нових законів або внесенні змін до існуючих, щоб запобігти майбутнім порушенням прав людини.

Однією з важливих особливостей рішень ЄСПЛ є їх доступність для широкої громадськості. Всі рішення суду публікуються і є доступними онлайн, що сприяє прозорості судового процесу та дозволяє науковцям, правозахисникам та громадськості аналізувати та обговорювати ці рішення. Це також допомагає

поширювати знання про права людини та сприяє розвитку правової культури в Європі.

Незважаючи на свою ефективність, ЄСПЛ стикається з низкою викликів. Перевантаженість справами залишається однією з найбільших проблем суду. Станом на кінець 2023 року на розгляді ЄСПЛ перебувало понад 70 000 справ. Ця ситуація не лише знижує ефективність суду, але й може призвести до порушення права на справедливий судовий розгляд у розумні строки.

Іншою серйозною проблемою є складнощі з виконанням рішень деякими країнами-членами. Хоча рішення ЄСПЛ є обов'язковими, механізми забезпечення їх виконання залишаються обмеженими. Деякі держави затягують виконання рішень або виконують їх лише частково, що підриває авторитет суду та ефективність системи захисту прав людини в Європі.

ЄСПЛ також стикається з необхідністю адаптації до нових типів порушень прав людини, зокрема в цифровому просторі. Розвиток технологій створює нові виклики для прав людини, такі як порушення приватності в Інтернеті, кібербулінг, поширення дезінформації. ЄСПЛ повинен розробляти нові підходи до інтерпретації Конвенції, щоб адекватно реагувати на ці виклики.

Глобальні кризи, такі як пандемія COVID-19, також вплинули на роботу суду. ЄСПЛ був змушений адаптувати свої процедури, впроваджуючи відеоконференції для проведення слухань та розширюючи можливості електронного подання документів. Крім того, пандемія породила нові типи справ, пов'язані з обмеженнями прав людини в контексті боротьби з поширенням вірусу.

Для подолання цих викликів ЄСПЛ постійно вдосконалює свої процедури та стратегії. Суд активно впроваджує нові технології для оптимізації розгляду справ. Наприклад, у 2022 році була запущена нова система електронної подачі документів, яка значно спростила процес звернення до суду.

ЄСПЛ також активно співпрацює з національними судами та іншими органами влади. Ця співпраця включає проведення навчань та семінарів для суддів та юристів, обмін досвідом та найкращими практиками. Така взаємодія

сприяє кращому розумінню стандартів Конвенції на національному рівні та полегшує виконання рішень ЄСПЛ.

Важливим напрямком діяльності ЄСПЛ є підвищення обізнаності громадськості про права людини та роботу суду. Суд регулярно публікує інформаційні матеріали, проводить освітні заходи та співпрацює з неурядовими організаціями для поширення знань про права людини. Наприклад, у 2023 році ЄСПЛ запустив серію онлайн-курсів про права людини, доступних для широкої аудиторії.

Європейський суд з прав людини залишається наріжним каменем у системі захисту прав людини в Європі. Його діяльність не лише забезпечує справедливість для окремих громадян, але й сприяє розвитку демократії та верховенства права на континенті. Рішення ЄСПЛ формують правову практику, впливають на законодавство та політику держав, а також сприяють підвищенню стандартів захисту прав людини.

Значення ЄСПЛ виходить далеко за межі вирішення конкретних справ. Суд відіграє важливу роль у розвитку європейської правової культури, сприяючи формуванню спільних цінностей та стандартів у сфері прав людини. Він служить форумом для обговорення складних етичних та правових питань, таких як евтаназія, сурогатне материнство, права ЛГБТ+ спільноти та багато інших.

У світі, де права людини часто опиняються під загрозою, ЄСПЛ залишається потужним захисником справедливості та людської гідності. Його існування нагадує нам, що права людини – це не абстрактне поняття, а реальність, яку можна і потрібно захищати кожного дня. І хоча шлях до повного забезпечення прав людини ще довгий, ЄСПЛ продовжує освітлювати цей шлях, крок за кроком наближаючи нас до ідеалу справедливого суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950 року (в редакції від 01.08.2021 року). Конвенція про захист прав людини і осн... | від 04.11.1950 (rada.gov.ua).

2. Конституція України. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>]

3. Перевірка війною: рішення, заяви та виклики Європейського суду з прав людини. URL :<https://yur-gazeta.com/golovna/perevirkaviynoyu-rishennya-zayavi-ta-vikliki-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini.html>

4. Міжнародний захист прав людини : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. О. Б. Онишко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с. URL :<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5215/1/Онишко%20О.Б.%20--%20Міжнародний%20захист.pdf>]

Ключові слова: *Європейський Суд з прав людини, права людини, скарги, вплив рішень, захист прав, національні правові системи, принцип субсидіарності.*

Науковий керівник : *доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Сурілова Олена Олексіївна.*

Капітоненко Ангеліни Сергіївни

здобувачка 1-го курсу магістратури

факультету судового та міжнародного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО БІОПІРАТСТВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ, ЗАХИСТ БІОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ КОРІННИХ НАРОДІВ

Люди – істоти суспільні, тому не є дивним, що їхні дії впливають на благо всієї людської спільноти. Особливо це стосується таких явищ, як незаконне використання біологічних ресурсів, знань та культурної спадщини корінних народів без їхньої згоди або компенсації [2]. Біопіратство як феномен, зазвичай призводить до втрати економічного фундаменту для місцевих спільнот та порушує їхні права на культурну спадщину. Проте, транснаціональні корпорації

РОЛЬ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....	57
Рачок Анна Ігорівна	
МІСЦЕ ООН ТА МЕХАНІЗМ РОБОТИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	62
СЕКЦІЯ № 3. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЛЮДИНИ.....	66
Антонюк Софія Любомирівна	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ ТА МІГРАНТІВ.....	66
Глебова Катерина Валеріївна	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	71
Гриньків Ігор Віталійович та Габрук Ярослав Олегович	
ПРАВА ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ СУЧАСНОСТІ.....	76
Грищенко Дарія Андріївна	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ.....	79
Грігуца Яна Сергіївна	
ПРАВА ЖІНОК У МУСУЛЬМАНСЬКИХ КРАЇНАХ: МІЖ РЕЛІГІЄЮ ТА ЗАКОНОМ.....	84
Дідух Анастасія Сергіївна	
РОЛЬ РАДИ ЄВРОПИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	90
Дробот Вікторія Вікторівна	
РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН.....	93
Жилка Анастасія Миколаївна	
ПРОБЛЕМА СМЕРТНОЇ КАРИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....	97
Жук Станіслав Сергійович	
ІНДИВІД ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНИХ ЗНОСИН.....	101
Іваськова Дарія Сергіївна	
ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: НОВІ СТАНДАРТИ ТА ВИКЛИКИ.....	105
Каліновська Катерина Станіславівна	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАХИСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄВРОПІ.....	109
Капітоненко Ангеліни Сергіївни	